

วิเคราะห์พุทธจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ Analysis of Buddhist mural painting in Chiang Mai Province

นิตยา สິงขง¹, สุชัย สิริวิภูล¹, สรวุฑ รุปีน²

Nittaya Singkong¹, Suchai Siriraveekun¹, Sarawut Roopin²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹, Chiang Mai University²

Corresponding Author E-mail:nityasing2522@gmail.com¹

Article Info

Research Article

คำสำคัญ : พุทธจิตรกรรม,
จังหวัดเชียงใหม่

Keywords : Buddhist mural
painting, Chiang Mai Province

Received: 04/11/2025

Revised: 28/12/2025

Accepted: 29/12/2025

Published online: 29/12/2025

บทคัดย่อ

พุทธจิตรกรรมในพุทธศาสนาเป็นการถ่ายทอดภาพประวัติความเป็นมาของพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นซึ่งเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา คติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา และลักษณะจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ เทคนิคองค์ประกอบศิลปะ และคุณค่าจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสารควบคู่กับการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการงานวิจัย หนังสือ และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสำรวจภาคสนามในพื้นที่วิจัยที่กำหนด มีจำนวน 5 วัด ได้แก่ 1) วัดอุโมงค์ 2) วัดพระสิงห์ 3) วัดปราสาท 4) วัดบวรศรีรัตนาราม และ 5) วัดท่าข้าม โดยใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันเดียวที่ส่งเสริมให้พลเมืองเกิดความรู้ วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของสังคม คติความเชื่อ จิตรกรรมฝาผนังในวัดทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ (1) ประดับตกแต่ง (2) สอนสั่งผู้มาสักการบูชาด้วยการวาดภาพพระบาย

สีและพิมพ์ภาพลายคำ เรื่องที่นำมาสร้างผลงานจิตรกรรม ได้แก่ พระพุทธประวัติ ประวัติความเป็นมาของวัด วิถีชีวิต นิทานชาดก พระสูตรต้นตปิฎก หลักธรรม ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม การละเล่นของเด็ก 2) รูปแบบ แบ่งออกเป็น 2 สาย ได้แก่ **สายที่ 1** สายศิลปะ มี 8 กลุ่ม ได้แก่ สุโขทัย อโยธยา รัตนโกสินทร์ ล้านนา ล้านช้าง ไทใหญ่ พม่า จีน **สายที่ 2** สายสกุลช่าง มี 4 สกุล ได้แก่ สกุลช่างล้านนา สกุลช่างพม่า สกุลช่างไทใหญ่ สกุลช่างจีน ด้านเทคนิค มี 3 แบบ ได้แก่ การแบ่งห้องภาพ การพิมพ์ภาพลายคำและการใช้กรอบรูป คุณค่าจิตรกรรมฝาผนัง ได้แก่ การอนุรักษ์ศิลปะทั้ง 8 กลุ่ม การนำเทคนิค และองค์ประกอบศิลปะเป็นข้อมูลศึกษา การนำเนื้อเรื่อง เพื่อสอนสั่ง การอนุรักษ์และสืบทอด

Abstract

Buddhist painting in Buddhism depicts the history of Buddhism and the way of life of the local people, related to beliefs, customs, and art and culture. This research article aims: 1) to study the historical background, Buddhist beliefs, and characteristics of mural paintings in Chiang Mai Province; and 2) to analyze the styles, techniques, artistic elements, and artistic values of mural paintings in Chiang Mai Province.

The research methodology adopts qualitative research employing documentary research in conjunction with survey-based field research to systematically examine data relevant to the research issues. Data were collected from a wide range of scholarly sources, including academic documents, related research, books, and other materials, included by field surveys within the designated research sites focusing on 5 temples namely : (1) Wat Umong, (2) Wat Phra Singh, (3) Wat Prasat, (4) Wat Buak Krok Luang, and (5) Wat Tha Kham. These sites served as primary sources of qualitative data, which were subsequently analyzed and synthesized in fulfilling the established research objectives.

The findings reveal that: 1) Buddhism is the primary institution that promotes knowledge among citizens, with temples and monks serving as the center of society. Beliefs and doctrines are reflected through mural paintings in temples, which serve two main functions: (1) decoration and (2) instruction for worshippers. This is achieved through painted murals and printed lacquered designs (lai kham). The themes depicted in the murals include the life of the Buddha, the history of temples, ways of life, folktales, Jataka tales, the Sutta Pitaka, Buddhist teachings, beliefs, traditions, culture, and children's games.

2) The forms can be classified into two main lineages. The first is the artistic lineage, which comprises 8 groups: Sukhothai, Ayutthaya, Rattanakosin, Lanna, Lan Chang, Tai Yai (Shan), Burmese, and Chinese. The second is the craft lineage, which consists of 4 schools: the local Thai

artisan school, the Lanna artisan school, the Tai Yai (Shan) artisan school, and the Chinese artisan school. In terms of techniques, there are three types: the division of pictorial panels, the printing of lai kham patterns, and the use of frames. The values of mural paintings include the preservation of art from all eight groups, the use of techniques and artistic elements as sources of study, the use of narrative content for instruction, and the conservation and transmission of cultural heritage.

บทนำ

พุทธศิลปกรรมล้านนาเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาศิลปะเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ของคนในจังหวัดเชียงใหม่ ในการสร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมฝาผนัง เช่น การวาดภาพ เรื่องประวัติพุทธศาสนา ประวัติวิถีชีวิตชุมชน สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของจิตรกรผู้สร้างสรรค์ผลงาน แรงบันดาลใจ และความศรัทธา จากนามธรรมสู่รูปธรรม คือ ภูมิปัญญาล้านนาเป็นศิลปกรรมเชิงช่างชั้นสูง สร้างไว้เพื่อสืบทอดความเจริญงอกงามทางพุทธศิลปกรรมล้านนา “การถ่ายทอดศิลปะและวัฒนธรรมภูมิปัญญาล้านนาสู่สังคมโดยผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น” (ดร.พิสิษฐ โคตรสุโพธิ์, รศ.ดร.ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, รศ.ดร.วิระพงษ์ แสง-ชูโต, 2557: 46) เป็นการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาเดิมของล้านนาคืนสู่ถิ่นกำเนิด ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยปราชญ์อาวุโสของแต่ละท้องถิ่นในภูมิภาคล้านนา

จิตรกรรมฝาผนังเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.1944-2043 มีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ 1.เพื่อประดับตกแต่งพื้นที่ด้วยงานศิลป์ 2.สอนสั่งผู้มาสักการบูชาผ่านภาพเรื่องราวพระพุทธรูปประวัติที่สอดแทรกข้อคิดหลักคุณธรรม ในศตวรรษที่ 19 ชุมชนชาวไทยใหญ่และไทลื้อจากรัฐฉานได้อพยพตั้งรกรากในจังหวัดเชียงใหม่ จึงเกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ล้านนา ภาคเหนือ) คนรุ่นหลังสามารถเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตชาวล้านนาในอดีตผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้ได้ เช่น การละเล่นของเด็ก นาฏศิลป์ และวัฒนธรรมทางดนตรี จิตรกรรมฝาผนังของล้านนาจึงมีลักษณะการรังสรรค์งานแบบปัจเจก ภาพเขียนยังช่วยสะท้อนภูมิหลังทางชาติพันธุ์ของศิลปิน เช่น วัดบวรศรีพรหม อำเภอสันกำแพงและวัดป่าแดดในอำเภอมะแจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สังเกตได้จากเครื่องแต่งกายของผู้คนในภาพจิตรกรรม การใช้สีสันตติไสบนผนังของวิหาร ศิลปินล้านนามักใช้วิธีในการรังสรรค์ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เรียกว่า ลายคำ (แทมมาริน วิลเลจ, 2560: 14-15)

การสร้างสรรคผลงานของช่างศิลป์เป็นการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังแบบร่วมสมัยเป็นสมบัติที่ล้ำค่าของชาติพุทธตำนาน จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาและควรรหาองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างงานจิตรกรรมแบบล้านนาไว้ 1.เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นข้อมูล 2.แนวทางในการศึกษา 3.เพื่อให้ช่างฝีมือทั้งหลายได้เกิดความมั่นใจในการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังล้านนาให้สำเร็จตรงตามแบบอย่างโบราณที่ปฏิบัติกันมา

ปัญหาของจิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันได้แก่ การเสื่อมสภาพของภาพวาดที่มีสีซีดจางลง ภาพวาดบางส่วนหายไปตามกาลเวลา เช่น 1) วัดอุโมงค์ 2) วัดพระสิงห์ 3) วัดปราสาท 4) วัดบวรศรีพรหม และ 5) วัดท่าข้าม ผลกระทบดังกล่าวเกิดจากระยะเวลาที่ยาวนานของผลงานรูปแบบ เทคนิค องค์ประกอบศิลปะ รวมถึง สภาพภูมิอากาศ เช่น ความร้อนจากแสงแดด ฝาผนังซึมจากฝน ขาดการซ่อมแซม บุคลากรให้คุณค่าต่อ

การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังน้อย และเปลี่ยนแปลงค่านิยมศิลปะตามยุค ตามสมัยนิยม ช่องว่างขององค์ความรู้ (Research Gap) มีผู้กล่าวถึงไม่มากนัก ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา คติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา และลักษณะจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงการวิเคราะห์รูปแบบ เทคนิค องค์ประกอบศิลปะ และคุณค่าจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ยังขาดการส่งเสริมงานจิตรกรรมล้านนา การพัฒนาต่อยอด จากประเด็นดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาวิจัย เรื่อง “พุทธจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่” จึงได้ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่อง “วิเคราะห์พุทธศิลป์ล้านนากับกระบวนการสร้างความสัมพันธ์กลุ่มชาติพันธุ์อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง” เป็นงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์ศึกษา 1) พุทธศิลปกรรมล้านนาเกิดขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 19 โดยกษัตริย์ในราชวงศ์มังรายเป็นการรับอิทธิพลทางพุทธศิลปะกรรมจาก 2 แหล่ง ได้แก่ 1) จากอาณาจักรพุทธแห่งพุกาผ่านอาณาจักรเชียงใหม่และอาณาจักรหริภุญชัย และ 2) จากอาณาจักรพุทธแห่งลังกา ผ่านอาณาจักรสุโขทัย มีพัฒนาการในระยะเวลา 150 ปี จนถึงยุคทองของพุทธศาสนาในล้านนา 2) คุณค่าของพุทธศิลปกรรมล้านนา ได้พัฒนาขึ้นด้วยองค์ประกอบ 6 ประการ คือ 1. การมีความเข้มแข็งของกองทัพ 2. สถาบันพระพุทธศาสนา 3. กฎหมาย 4. ช่างฝีมือ 5. การเกษตรกรรม 6. เศรษฐกิจ (ดร.สุชัย สิริวิบูล, พระครูพิพิธสุตาทร, รศ.ดร. พูนชัย ปันธิยะ, 2562: 2356)

ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์พุทธจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 วัด ได้แก่ จำนวน 5 วัด คือ 1) วัดอุโมงค์ 2) วัดพระสิงห์ 3) วัดปราสาท 4) วัดบวรศรีกลาง และ 5) วัดท่าข้าม ซึ่งสะท้อนผลงานจิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏการณ์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับมุมมองทางวิชาการต่อจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยความแตกต่างระหว่างนักวิชาการยุคอดีตและยุคปัจจุบัน จะช่วยให้สามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจนถึงพลังของจิตรกรรมฝาผนังในฐานะที่เป็นองค์ความรู้และกระบวนการสำคัญ ช่วยให้เห็นแนวทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์จริง ข้อเสนอแนะที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างสรรค์งานจิตรกรรมล้านนาในสังคมผลการศึกษาในครั้งนี้จะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการเผยแพร่หลักธรรมในพุทธศาสนาและความก้าวหน้าทางวิชาการด้านพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Socially Engaged Buddhism) ที่เหมาะสมสะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด ลักษณะ รูปแบบ เทคนิค องค์ประกอบศิลปะ และคุณค่าจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่สู่การพัฒนาพุทธจิตรกรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา คติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา และลักษณะจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ เทคนิค องค์ประกอบศิลปะ และคุณค่าจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีขั้นตอนการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ วิจัยเชิงเอกสาร วิจัยเชิงสำรวจ (1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 และศึกษาค้นคว้าจาก คัมภีร์ อรรถกถา ฎีกา อรรถฎีกา และปกรณ์วิเสส ตลอดจน วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา จารึก พับสา ใบลาน คัมภีร์ บทความทางวิชาการ และรายงานการวิจัย นิตยสาร อินเทอร์เน็ตสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการจิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ (2) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อให้ได้ข้อมูล และเนื้อหาเชิงกายภาพและข้อมูลทั่วไปของพื้นที่เพื่อให้ได้ฐานข้อมูลในการสนับสนุนและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยครั้งนี้ จำนวน 5 วัด คือ 1) วัดอุโมงค์ 2) วัดพระสิงห์ 3) วัดปราสาท 4) วัดบวรศรีหลวง และ 5) วัดท่าข้าม เป็นต้น ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับงานพุทธศิลปกรรม โดยเป็นการศึกษาแบบเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมายมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานพุทธจิตรกรรมที่งดงาม และเป็นเอกลักษณ์ของเชียงใหม่

3. เครื่องมือการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์พุทธจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ประกอบด้วยเครื่องมือหลักดังต่อไปนี้

3.1 แบบวิเคราะห์เอกสารและภาพถ่าย (Document and Photograph Analysis Form) ใช้สำหรับ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย บทความ และภาพถ่ายจิตรกรรม เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบทางศิลปะ และเนื้อหาทางธรรม รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม

3.2 แบบบันทึกการสำรวจ (Field Observation Form) ใช้สำหรับบันทึกลักษณะทั่วไปของพุทธ จิตรกรรมในแต่ละวัด เช่น สถานที่ตั้ง ลักษณะภาพฝาผนัง เทคนิคการเขียน สี วัสดุ และสภาพความสมบูรณ์ของ ผลงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงพรรณนาอย่างละเอียดและเป็นระบบ

3.3 กล้องถ่ายภาพและอุปกรณ์บันทึกเสียง ใช้ในการบันทึกภาพจิตรกรรมและเสียงการสัมภาษณ์ เพื่อประกอบการวิเคราะห์เชิงลึกทางศิลปกรรมและคติทางธรรม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยเรื่อง “พุทธจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่” ดำเนินการโดยใช้ทั้ง ข้อมูลเอกสาร (Documentary Data) และข้อมูลเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม เป็นระบบ ตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจาก เอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความทางวิชาการ จารึก พับสา ใบลาน และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา รวมทั้ง เอกสารทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา คติความเชื่อ แนวคิดทางพุทธศิลป์ รูปแบบ เทคนิค องค์ประกอบศิลป์ และคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะในวัดตัวอย่าง จำนวน 5 วัด ได้แก่ 1) วัดอุโมงค์ 2) วัดพระสิงห์ 3) วัดปราสาท 4) วัดบวรศรีหลวง และ 5) วัดท่าข้าม ซึ่งเป็นพื้นที่ ศึกษาพุทธจิตรกรรม

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ (Survey Research) Interviews) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจและ บันทึกภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัด วัดอุโมงค์ วัดพระสิงห์ วัดปราสาท วัดบวรศรีหลวง และวัดท่าข้าม เพื่อเก็บข้อมูล เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา คติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา รูปแบบ เทคนิค และองค์ประกอบทางศิลปกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูล (Data Synthesis and Analysis) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากทั้งสองแหล่ง คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงสำรวจ (Survey Research Interviews) มาวิเคราะห์และเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของข้อมูลด้านเนื้อหา แนวคิด รูปแบบ เทคนิค และคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ล้านนา จากนั้นจึงสังเคราะห์ผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนคติ ความเชื่อ และคุณค่าทางจิตรกรรมพุทธศิลป์ของจังหวัดเชียงใหม่อย่างรอบด้าน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงเอกสารข้อมูลและเนื้อหาที่สำคัญและเกี่ยวข้องที่ได้จากการเก็บรวบรวมเชิงเอกสารวิชาการในการสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดคือ ข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลเชิงเนื้อหาที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์แบบตีความเพื่อนำไปผสาน วิพากษ์ และแยกแยะร่วมกับข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือการวิจัย ทั้งแบบสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงสรุปข้อมูลของประวัติความเป็นมา คติความเชื่อ และลักษณะจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่

หัวข้อศึกษา	ข้อมูลศึกษา	สรุปผลการศึกษา
ประวัติ	- พระพุทธศาสนามีพระสงฆ์ที่ศึกษาพระไตรปิฎกเพื่อสอนบุคคล - พระพุทธศาสนาพัฒนาส่งเสริมและปฏิรูปพระศาสนาให้เจริญยิ่งขึ้น - พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันเดียวที่ให้ความรู้แก่พลเมืองในยุคนั้น	- พระพุทธศาสนามีพระสงฆ์ที่ศึกษาพระไตรปิฎกสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ สร้างความปลอดภัยต่อชุมชน วัดและพระสงฆ์จึงเป็นศูนย์กลางของสังคม (เกียรติคุณ สุรัสวดี อ๋องสกุล, กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่, 2557: 150-151)
คติ ความเชื่อ ประเพณี	เกี่ยวกับงานจิตรกรรมฝาผนังในวัดทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรกเพื่อประดับตกแต่งพื้นที่ด้วยงานศิลป์และสอนสั่งผู้มาสักการะบูชา ประการที่สองภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดในวิหารอันเป็นที่เผยแผ่พระพุทธประวัติและนิทานชาดก	- คติ ความเชื่อ จิตรกรรมฝาผนังในวัดทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการ 1. เพื่อประดับตกแต่งและสอนสั่งผู้มาสักการะบูชา 2. จิตรกรรมฝาผนังในวัดเป็นที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา

ลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง	-ถ่ายทอดเกี่ยวกับเรื่องราวพระพุทธประวัติ ข้อคิดหลักคุณธรรม ความเชื่อ ประเพณี และ วัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ดั้งเดิม เรียบง่าย ตามความเป็นจริง เช่น ยาสมุนไพรรักษาโรค การเกี่ยว พาราฮีและการทำสงคราม การละเล่นของเด็ก นาฏศิลป์ และวัฒนธรรมทางดนตรี อิทธิพล จากพม่า ไทยใหญ่ ลาว ไทลื้อ จีน และสยาม และ ผสมผสานกับภาพลายคำ	-ลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ได้แก่ การวาดภาพ ระบายสี ถ่ายทอดเรื่องราว พระพุทธประวัติ ข้อคิดหลักคุณธรรม ความเชื่อ ประเพณี และ วัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ดั้งเดิม ยาสมุนไพรรักษาโรค การเกี่ยวพาราฮี การทำสงคราม การละเล่นของ เด็ก นาฏศิลป์ ดนตรี และผสมผสานกับ ภาพลายคำ
----------------------	---	--

ภาพที่ 1 ตัวอย่างภาพจิตรกรรมฝาผนังล้านนา วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
ที่มา: นางสาวนิตยา ลิ่งของ

1) ประวัติความเป็นมา พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันเดียวที่ให้ความรู้แก่พลเมืองในยุคนั้น พระสงฆ์ที่ศึกษาพระไตรปิฎกสามารถถ่ายทอดความรู้ได้สร้างความเคารพศรัทธาต่อชุมชน (เกรียงติคุณ สุรัสวดี อ่องสกุล, กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่, 2557: 150-151) วัดและพระสงฆ์จึงเป็นศูนย์กลางของสังคม คติ ความเชื่อ ประเพณีจิตรกรรมฝาผนังในวัดทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการ 1) เพื่อประดับตกแต่งและสอนสั่งผู้มาสักการบูชา 2) จิตรกรรมฝาผนังในวัดเป็นที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา ลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ได้แก่ การวาดภาพพระบายสี ถ่ายทอดเรื่องราว พระพุทธประวัติ ข้อคิดหลักคุณธรรม ประเพณีวัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ ยาสมุนไพรรักษาโรค การเกี่ยวพาราฮี การทำสงคราม การละเล่นของเด็ก นาฏศิลป์ ดนตรี และผสมผสานกับภาพลายคำ

ตารางที่ 2 แสดงสรุปข้อมูลวิเคราะห์รูปแบบ เทคนิค องค์ประกอบศิลปะ และคุณค่าจิตรกรรมใน
จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 วัดมาเรียงลำดับ

ชื่อวัด	รูปแบบ	เทคนิค	องค์ประกอบศิลป์	คุณค่าจิตรกรรม
วัดอุโมงค์	- ศิลปะสุโขทัย - ศิลปะอยุธยา - ศิลปะจีน - สกุลช่างล้านนา - สกุลช่างจีน	- สีฝุ่นบนผนังปูน	- ภาพลายเส้นสีดำและสีแดงบนพื้นสีทอง	- อนุรักษ์ศิลปะสุโขทัย อยุธยา จีน - สกุลช่างล้านนา สกุลช่างจีน - เทคนิคสีฝุ่นบนผนังปูน - องค์ประกอบศิลป์ภาพลายเส้นสีดำและสีแดง บนพื้นสีทอง - เรื่องพระพุทธรูปเจ้าเป็นหลักธรรมคำสอน
วัดพระสิงห์	เขียนโดย “หนานโพธา” - ศิลปกรรมใกล้เคียงกับแบบแผนของจิตรกรรมรัตนโกสินทร์ เขียนโดย “เจ๊กเล็ง” - ภาพสามัญชนสะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้าน - สกุลช่างล้านนา - สกุลช่างจีน	- สีฝุ่นบนผนังปูนเน้นการใช้ลายคำด้วยสีทองประดับบนพื้นสีแดง - แบ่งห้องภาพ - กรอบเส้นลันทา	- การสอดแทรกลายคลื่นน้ำอิทธิพลมาจากทั้งสยาม ล้านนา และพม่า - ใช้โครงสีฟ้า คราม เขียวที่เป็นสีวรรณะเย็น - สีวรรณะร้อน แดง ทองแบบประเพณีนิยมล้านนาโบราณ ส่วนอิทธิพลจากพม่า ตัวละครใส่เครื่องทรงแบบพม่า	- อนุรักษ์ศิลปะรัตนโกสินทร์ ล้านนา พม่า - สกุลช่างล้านนา สกุลช่างจีน - เทคนิคสีฝุ่นบนผนังปูน ลายคำสีทองประดับบนพื้นสีแดง - องค์ประกอบศิลป์ สีวรรณะเย็น สีวรรณะร้อน - เรื่องสุวรรณหงส์ เป็นวรรณคดีประเภท บทละครนอก ฉบับที่ 2 พระราชนิพนธ์โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 (กรมศิลปากร, 2530:1-69) - เรื่อง สังข์ทอง หมอสุวรรณคดีไทย (ศ.ดร. รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2561:10-114)

วัดปราสาท	- ศิลปะล้านนา - ศิลปะล้านช้าง - สกulptช่างล้านนา	- สีฝุ่นบนผนังปูน - พิมพ์ภาพ - เรียงภาพจากล่างสู่บนของผนัง	- ลายทอง พื้นสีแดง - ลายคำ	- อนุรักษ์ศิลปะ ล้านนา ล้านช้าง - สกulptช่างล้านนา - เทคนิคสีฝุ่นบนผนังปูน พิมพ์ภาพ เรียงภาพจากล่างสู่บน - องค์ประกอบศิลป์ ลายทอง พื้นสีแดง ลายคำ - เรื่องราว สัตตมหาสถานพุทธประวัติตอนเสวยวิมุตติสุขทั้ง 7 ลัปดาห์ (ศ.ดร. เชษฐ์ ดิงสัญญาชลิ, 2555: 380)
วัดบวกรุกขหลวง	- ใหญ่ ภาพของท้องถื่น - ศิลปะล้านนา - สกulptช่างไทยใหญ่ - สกulptช่างล้านนา	- สีฝุ่นบนผนังปูน - เทคนิคสีน้ำ - แบ่งห้องภาพ - เขียนด้วยคอมพิวเตอร์ - ระหว่างภาพเป็นหยักแหลมรูปพื้นปลา - เน้นความน่าสนใจ - ใช้กรอบรูปคล้ายภูเขา	- รูปร่างเป็นอิสระ - สีสว่าง พื้นสีขาว เทคนิคสีน้ำ สีแก๊ใช้ลวดพื้น จุดเด่นของภาพใช้สีสันสดจัดจ้าน - การแต่งกายมีลักษณะเป็นแบบคนพื้นเมือง - กรอบรูปใช้ลายสีน้ำเงินแดง และขาว - จำแนกได้ 6 กลุ่ม คือ กลุ่มสีคราม สีแดงชาด สีทอง สีเหลือง น้ำตาล สีดำ และสีขาว - ประสพการณ์ของช่าง - เรื่อง พุทธประวัติและชาตกในนิบาต (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 28 ขุททกนิกายชาตก ภาค 2)	- อนุรักษ์ศิลปะไทยใหญ่ ล้านนา - สกulptช่างไทยใหญ่ - สกulptช่างล้านนา - เทคนิค เขียนด้วยคอมพิวเตอร์ - องค์ประกอบศิลป์ พื้นสีขาว การแต่งกายแบบคนพื้นเมือง ใช้สีน้ำจำแนกได้ 6 กลุ่ม คือ กลุ่มสีคราม สีแดงชาด สีทอง สีเหลือง- น้ำตาล สีดำ และสีขาว - ประสพการณ์ของช่าง - เรื่อง พุทธประวัติและชาตกในนิบาต (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 28 ขุททกนิกายชาตก ภาค 2)
วัดท่าข้าม	- ศิลปกรรมล้านนา - ศิลปรัตนโกสินทร์ - ศิลปกรรมพม่า - ศิลปกรรมไทยใหญ่ - สกulptช่างล้านนา - สกulptช่างไทยใหญ่ - สกulptช่างจีน	- แบ่งห้องภาพ - ใช้รูปคน สัตว์ สิ่งของธรรมชาติ	- เขียนบนพื้นเส้นลายขวาง เป็นตัวดำเนินเรื่อง - สีที่ใช้เป็นคู่สีคราม น้ำตาลแดง - เส้นลายขวางคล้ายลายผ้าซิ่นเป็นพื้นหลังของภาพ - ใช้เส้นโค้ง เป็นเส้นลื่นเทาในบางภาพ - ตัวละครลดทอนความเป็นอัตลักษณ์ไทยใหญ่ และผลงานวิถีชีวิตคนไทย	- อนุรักษ์ศิลปะ ล้านนา รัตนโกสินทร์ พม่า ไทยใหญ่ - สกulptช่างล้านนา สกulptช่างไทยใหญ่ สกulptช่างจีน - เทคนิค แบ่งห้องภาพเขียนภาพคน สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติ - องค์ประกอบศิลป์ เส้นลายขวาง สีที่ใช้สีคราม น้ำตาลแดง ลายผ้าซิ่นเส้นโค้งเป็นเส้นลื่นเทา ตัวละครไทยใหญ่ ผลงานวิถีชีวิตคนไทย - เรื่อง ไช้แม่กาเผือกมารดาของพระพุทเจ้าทั้ง 5 องค์ ได้แก่ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า พระโคตมพุทธเจ้า และพระศรีอริยเมตไตรยพุทธเจ้า (ธนภุต ก้องเวหา, 2568:15)

2) วิเคราะห์รูปแบบ เทคนิค องค์ประกอบศิลปะ และคุณค่าทางศิลปกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงรากฐาน ความเชื่อและภูมิปัญญาของช่างล้านนาอย่างเด่นชัด

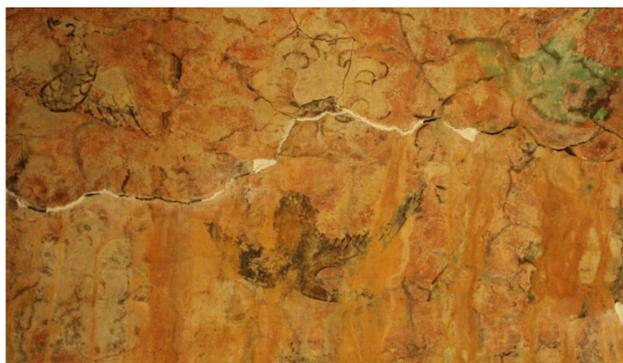
รูปแบบ แบ่งออกเป็น 2 สายหลัก คือ 1) สายศิลปะและสายสกุลช่าง สายศิลปะมีทั้งหมด 8 กลุ่ม ได้แก่ (1) สุโขทัย (2) อโยธยา (3) รัตนโกสินทร์ (4) ล้านนา (5) ล้านช้าง (6) ไทใหญ่ (7) พม่า (8) จีน (วัดอุโมงค์, วัดพระสิงห์, วัดปราสาท, วัดบวรศรีทวารวดี, วัดท่าข้าม) 2) สายสกุลช่างมี 4 สกุล คือ (1) สกุลช่างล้านนา (2) สกุลช่างพม่า (3) สกุลช่างไทใหญ่ (4) สกุลช่างจีน ซึ่งต่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตนและได้หลอมรวมกันจนเกิดเป็นศิลปะจิตรกรรม แบบล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

เทคนิค พบว่ามีการใช้เทคนิคการเขียนภาพ 3 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) เทคนิคการแบ่งห้องภาพ โดยใช้เส้นหยักแหลมรูปฟันปลาเป็นเส้นแบ่งฉากและเล่าเรื่องอย่างต่อเนื่อง 2) เทคนิคการพิมพ์ภาพลายคำ ซึ่งเป็น ลวดลายสีทองบนพื้นสีเข้มอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปะล้านนา 3) เทคนิคการใช้กรอบรูปเพื่อกำหนด ขอบเขตของเนื้อหาในภาพอย่างชัดเจน การใช้เทคนิคเหล่านี้แสดงถึงความชำนาญและความเข้าใจในองค์ ประกอบของพื้นที่จิตรกรรมของช่างโบราณ

องค์ประกอบศิลป์ ของจิตรกรรมฝาผนังเชียงใหม่ประกอบด้วยลักษณะเส้น รูปร่าง และรูปทรงแบบ ประเพณีนิยมล้านนาโบราณ ตัวละครในภาพมีการแต่งกายแบบพื้นเมืองและไทใหญ่ สีที่ใช้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ใช้สีฝุ่นบดผสมกาวยางไม้ 2) การใช้สีน้ำ จำแนกสีได้ 6 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มสีคราม (2) สีแดงชาด (3) สีทอง (4) สีเหลือง - น้ำตาล (5) สีดำ (6) สีขาว

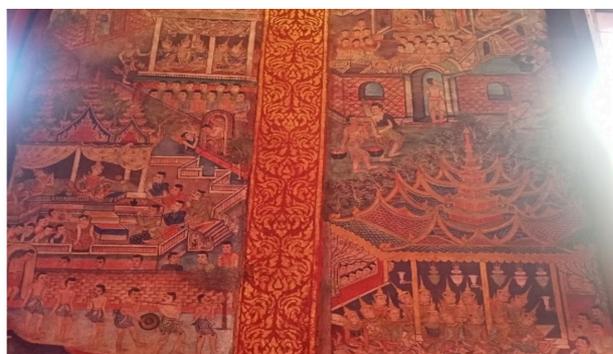
คุณค่าทางศิลปกรรม ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 วัด จำแนกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านเนื้อหาที่นำมาสร้างสรรคจิตรกรรมฝาผนัง ได้แก่ เรื่องพระพุทธเจ้าเป็นหลักธรรมคำสอน เรื่องสุวรรณหงส์ เป็นวรรณคดี ประเภท บทละครนอก ฉบับที่ 2 พระราชนิพนธ์โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 (กรมศิลปากร, 2530:1-69) เรื่อง สังข์ทอง หมอวรวรรณคดีไทย (ศ.ดร. รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2561:10-114) เรื่อง สัตตมหาสถานพุทธประวัติตอนเสวยวิมุตติสุขทั้ง 7 สัปดาห์ (ศ.ดร. เชษฐ ติงสัญชสี, 2555: 380) เรื่อง พุทธประวัติและชาดกในนิบาต (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 28 ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2) เรื่อง ไข่มุกกาเผือก มารดาของพระพุทธเจ้าทั้ง 5 องค์ ได้แก่ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า พระโคตมพุทธเจ้า และพระศรีอริยเมตไตรยพุทธเจ้า (ธนกฤต ก้องเวหา, 2568:15) และ 2. ด้านความรู้ประสบการณ์ ของช่างผู้สร้างสรรคผลงานจิตรกรรมในเชียงใหม่มีศิลปะจำนวน 8 สาย ได้แก่ 1. ศิลปะสุโขทัย 2. อโยธยา 3. รัตนโกสินทร์ 4. ล้านนา 5. ล้านช้าง 6. ไทใหญ่ 7. พม่า 8. จีน และสกุลช่าง 4 สกุล 1. ล้านนา 2. สกุลช่างพม่า 3. สกุลช่างไทใหญ่ 4. สกุลช่างจีน (วัดอุโมงค์, วัดพระสิงห์, วัดปราสาท, วัดบวรศรีทวารวดี, วัดท่าข้าม) คุณค่าทั้ง 2 ด้านที่ค้นพบในงานวิจัยนี้ส่งผลให้เห็นถึงการพัฒนารสร้างสรรคงานพุทธจิตรกรรมต่อไป

ภาพที่ 2 ภาพพุทธศิลป์กรรมในวิหารลายคำวัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) จังหวัดเชียงใหม่ จิตรกรรมช่วงพุทธศาสนารุ่งเรืองในอาณาจักรล้านนา พุทธศตวรรษที่ 20-21

ที่มา: ภาณุพงษ์ เลาหสม, จิตรกรรมฝาผนังล้านนาและงานสุริยชัย จงจิตงาม 2551

ภาพที่ 3 ภาพจิตรกรรมกรรมในวิหารลายคำวัดพระสิงห์ กลางเมืองเชียงใหม่ บนถนนสามล้าน ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: นางสาวนิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 4 ภาพจิตรกรรมในวิหารวัดปราสาท ตอนพุทธประวัติตอนเสวยวิมุตติสุข

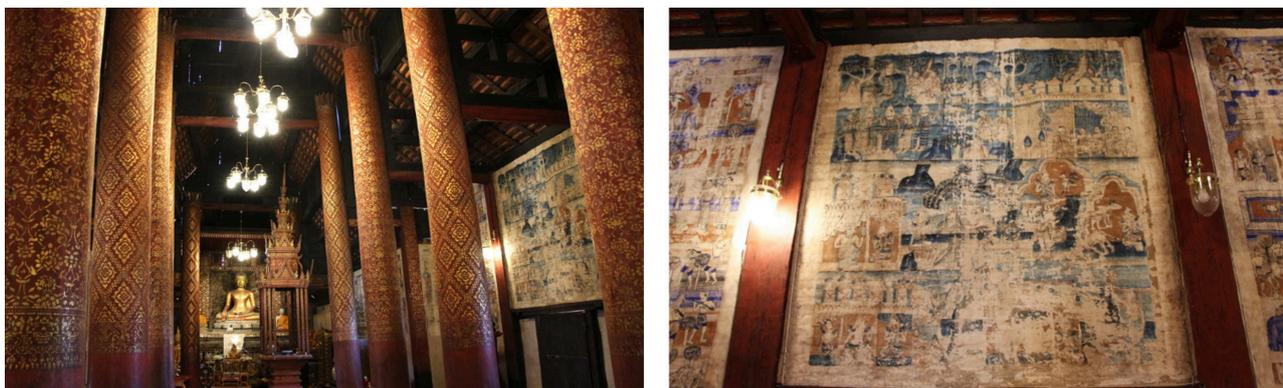
ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: นางสาวนิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 5 ภาพพระประธานในวิหาร และภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารวัดบวกรกรกหลวง
(ยุคเริ่มสร้างสรรคงานพุทธศิลปกรรม)
ที่มา : ประยูร อุดุชาภูงะ, วัดบวกรกรกหลวง

ภาพที่ 6 ภาพ “วิหารคำ” วัดท่าข้าม ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : หอภาพถ่ายล้านนา โดย มูลนิธิ รองศาสตราจารย์กนต์ พูนพิพัฒน์

อภิปรายผล

ความสำคัญของจิตรกรรมในเชียงใหม่ ประวัติความเป็นมา คติความเชื่อ และลักษณะจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันเดียว (เกรียติคุณ สุรัสวดี อ่องสกุล, กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่, 2557: 150-151) ที่ส่งเสริมให้พลเมืองเกิดความรู้จิตรกรรมฝาผนังในวัดเป็นที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา พุทธประวัติ ชาดก พระไตรปิฎก ชาดกพื้นบ้าน และวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นเอกลักษณ์ชาวเชียงใหม่จากรุ่นสู่รุ่นเป็นศูนย์กลางของสังคม บุคคลตระหนักเห็นคุณค่าควรแก่การสักการบูชา ความเคารพ ความศรัทธาให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์สะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมล้านนาสอดคล้องกับแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ คติ ความเชื่อ และลักษณะจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ แทมมาริน วิลเลจ (2560: 15) ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปวัฒนธรรมแขนงจิตรกรรมอันทรงคุณค่าที่ถูกถ่ายทอดลงบนฝาผนังของวัดทั่วอาณาจักรล้านนาในสมัยที่พระพุทธศาสนาได้ถูกเผยแพร่และรุ่งเรืองภาพจิตรกรรมฝาผนัง

ที่พบในวัดถ้ำล้านนาถ่ายทอดเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวเหนือโดยเล่าผ่านการใช้สีเส้น สดใสแต่มีภาพที่มีชีวิตชีวาของวิถีความเป็นอยู่ดั้งเดิมงานจิตรกรรมฝาผนังในวัดทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการ ในเวลาเดียวกัน กล่าวคือเพื่อประดับตกแต่งพื้นที่ด้วยงานศิลปะเป็นประการแรก และทั้งสอนสั่งผู้มาสักการบูชา ผ่านภาพเรื่องราวพระพุทธประวัติที่สอดแทรกข้อคิดหลักคุณธรรม

รูปแบบ เทคนิค องค์ประกอบศิลปะ และคุณค่าจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ได้นำองค์ความรู้ไปใช้ ปฏิบัติงานจริง ด้วยกระบวนการทางทัศนศิลป์ เพื่อสืบทอดเอกลักษณ์จิตรกรรมในเชียงใหม่ รูปแบบศิลปะจัด สายได้ 2 สาย 1. สายศิลปะ จำนวน 8 สาย (วัดอุโมงค์, วัดพระสิงห์, วัดปราสาท, วัดบวรคกรหลวง, วัดท่าข้าม) สาย ที่ 2. สายช่าง จำนวน 4 ช่าง เทคนิคแบ่งเป็น 3 แบบ ได้แก่ 1. เทคนิคการแบ่งห้องภาพ 2. เทคนิคการพิมพ์ภาพ “ลายคำ” 3. เทคนิคการใช้กรอบรูป องค์ประกอบศิลปะ ลักษณะเส้น รูปร่าง รูปทรงแบบประเพณีนิยมล้านนา โบราณ ภาพตัวละครการแต่งกายมีลักษณะเป็นแบบคนพื้นเมือง คนไทใหญ่และผานวิถีชีวิตคนไทย การใช้ สีแบ่งได้เป็น 2 แบบ ได้แก่ 1. ใช้สีฝุ่นบดผสมกาวยางไม้ 2. การใช้สีน้ำ จำแนกสีได้ 6 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มสีคราม 2. สีแดงชาด 3. สีทอง 4. สีเหลือง – น้ำตาล 5. สีดำ และ 6. สีขาว คุณค่าจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 วัด แบ่งได้เป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1. คุณค่าด้านเนื้อหาที่นำมาสร้างสรรค์จิตรกรรมเพื่อเผยแพร่ และ 2. คุณค่าด้านความรู้ ประสบการณ์ของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคจิรา องค์ศิริพร (2565: 47) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จิตรกรรมฝาผนังล้านนาสู่จิตรกรรมร่วมสมัยสะท้อนวิถีชีวิตไทย” ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง จิตรกรรมฝาผนังล้านนาสู่จิตรกรรมร่วมสมัยสะท้อนวิถีชีวิต โดยนำเอาวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา มา เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น (JaLearn (2565: 21) องค์ประกอบศิลปะกับการออกแบบ ได้แก่ เส้น รูปร่างงานวิจัยครั้งนี้พบความโดดเด่นตรง รูปทรงแบบประเพณีนิยมล้านนาโบราณ ภาพ ตัวละครการแต่งกายมีลักษณะเป็นแบบคนพื้นเมือง คนไทใหญ่และผานวิถีชีวิตคนไทย สอดคล้องกับงานวิจัย ของ ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542: 78) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้าง ทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยง ความคิดกับประวัติศาสตร์และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของสังคม

องค์ความรู้จากงานวิจัย

1. สายศิลปะมีทั้งหมด 8 กลุ่ม ได้แก่ สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ ล้านนา ล้านช้าง ไทใหญ่ พม่า จีน
2. สายสกุลช่างมี 4 สกุล คือ สกุลช่างล้านนา สกุลช่างพม่า สกุลช่างไทใหญ่ สกุลช่างจีน
3. เทคนิคมี 3 แบบ เทคนิคการแบ่งห้องภาพ พิมพ์ภาพลายคำ เทคนิคการใช้กรอบรูป
4. องค์ประกอบศิลปะ ลักษณะเส้น รูปร่าง รูปทรงแบบประเพณีนิยมล้านนาโบราณ ภาพตัวละครการ แต่งกายมีลักษณะเป็นแบบคนพื้นเมือง คนไทใหญ่และผานวิถีชีวิตคนไทย การใช้สีแบ่งได้เป็น 2 แบบ ได้แก่ ใช้สีฝุ่นและใช้สีน้ำ จำแนกสีได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ สีวรรณะเย็น สีวรรณะร้อน
5. คุณค่าจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 วัด แบ่งได้เป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1. คุณค่าด้านเนื้อหาที่ นำมาสร้างสรรค์จิตรกรรม และ 2. คุณค่าด้านความรู้ ประสบการณ์ของช่าง
6. อนุรักษ์และสืบทอดพุทธจิตรกรรม

ภาพที่ 7 องค์ความรู้จากงานวิจัย
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

สรุป

ประวัติความเป็นมา คติความเชื่อ และลักษณะจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พระพุทธศาสนา เป็นสถาบันเดียวที่ส่งเสริมให้พลเมืองเกิดความรู้ จิตรกรรมฝาผนังในวัดเป็นที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา พุทธประวัติ ชาดก พระไตรปิฎก ชาดกพื้นบ้าน และวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นเอกลักษณ์ชาวเชียงใหม่สะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมล้านนา การวิเคราะห์รูปแบบ เทคนิค องค์ประกอบศิลปะ และคุณค่าจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่

1) รูปแบบศิลปะ มี 2 สายที่ 1 สายศิลปะมีทั้งหมด 8 กลุ่ม ได้แก่ สุโขทัย อโยธยา รัตนโกสินทร์ ล้านนา ล้านช้าง ไทใหญ่ พม่า จีน สายที่ 2 สกุลช่างมี 4 สกุล ได้แก่ สกุลช่างล้านนา สกุลช่างพม่า สกุลช่างไทใหญ่ สกุลช่างจีน

เทคนิคแบ่งเป็น 3 แบบ ได้แก่ 1. เทคนิคการแบ่งห้องภาพ 2. เทคนิคการพิมพ์ภาพลายคำ 3. เทคนิคการใช้กรอบรูป

องค์ประกอบศิลปะ ลักษณะเส้น รูปร่าง รูปทรงแบบประเพณีนิยมล้านนาโบราณ ภาพตัวละครการแต่งกายมีลักษณะคนพื้นเมือง คนไทใหญ่ ผานวีสวัสดิ์คนไทย การใช้สีแบ่งเป็น 2 แบบ ได้แก่ สีฝุ่นและสีน้ำ จำแนกสี

ได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ สิวรรณะเย็นและสิววรรณร้อน คุณค่าจิตรกรรมแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1.คุณค่าด้านเนื้อเรื่องที่น่าสนใจ มาสร้างสรรคงานจิตรกรรม 2. คุณค่าด้านความรู้ ประสบการณ์ของช่างผู้สร้างสรรคผลงานจิตรกรรมฝาผนัง

ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรจัดการศึกษาและฝึกอบรมด้านจิตรกรรมล้านนา เช่น ลายเส้นล้านนา และภาพพิมพ์ลายคำ
- 2) ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้เทคนิคการสร้างสรรคจิตรกรรมแบบดั้งเดิม บูรณาการกับการสร้างสรรคงานร่วมสมัยเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตนและเอกลักษณ์ท้องถิ่น
- 3) ส่งเสริมการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป
- 4) ผู้ศึกษางานวิจัยฉบับนี้สามารถนำผลที่ได้ไปสร้างสรรคผลงานทางวิชาการต่อยอดหรือพัฒนาได้
- 5) ผู้ศึกษางานวิจัยฉบับนี้สามารถนำผลที่ได้ไปสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมฝาผนังได้และสามารถพัฒนารูปแบบ เทคนิค องค์ประกอบศิลปะได้อย่างสร้างสรรคเพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ได้

เอกสารอ้างอิง

- เชษฐ ติงสัญชลี, (2555). สัตตมหาสถาน พุทธประวัติตอนเสวยวิมุตติสุขกับศิลปกรรมอินเดียและเอเชีย
อาคเนย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- แทมมาริน วิลเลจ, (2560). **ย้อนรอยอารยะ ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ**. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์
 ธนกฤต ก้องเวหา. (2568). **ไข่มุกกาเผือกมารดาของพระพุทธเจ้าทั้ง 5 องค์**. [ออนไลน์]. จาก : <https://www.silpamag.com>.
- พระราชนิพนธ์โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2. (2530). **เรื่องสุวรรณหงส์**. ฉบับที่ 2.
 กรมศิลปากร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไพศาลศิริท่าพระจันทร์.
- พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์, ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, วีระพงษ์ แสง-ชูโต, (2557). **การถ่ายทอดศิลปะและวัฒนธรรมภูมิ
 ปัญญาล้านนาสู่สังคมโดยผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น**. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์เชียงใหม่.
- ภคจิรา องค์ศิริพร, (2564). ศึกษาเรื่องจิตรกรรมฝาผนังล้านนาสู่จิตรกรรมร่วมสมัยสะท้อนวิถีชีวิตไทย. **รายงาน
 วิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500**.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รินฤทัย ลัจจพันธ์. (2561). **สังข์ทอง**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาวการพิมพ์.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความ
 ผูกพันกับชุมชน. **ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชัย สิทธิวิบูล, พระครูพิพิธสุตาทร, พูนชัย ปันธิยะ. (2562). วิเคราะห์พุทธศิลป์ล้านนากับกระบวนการสร้างความ
 สัมพันธ์กลุ่มชาติพันธุ์อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำ. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**. 6(5), 2356. Link :
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/192372/143393>

